

ХЕЛИДОН

Мариян Николов

*Лястовичка кацна на нашия балкон,
дядо каза, че това е хелидон!
В детството си дялал тези птици,
знак на първите момчешки мартеници!*

Научих от баба, че когато Малък Сечко си отивал, тя боядисвала 28 яйца, колкото са дните му и се приготвяла за мартуване (посрещане на пролетта). На другия ден (1 март), тя и дядо ставали рано, почиствали и измитали двора, за да изгонят злите сили. Събрания боклук запалвали и извиквали децата да прескачат огъня за здраве. След това баба им връзвала мартенички с думите: „Да си червен и здрав, да остарееш и побелееш“, разказвала им, че бялата вълна в мартеничката предвещава дълъг живот, а червената – здраве и сила. После всички заедно отивали да окичат плодните дръвчета в градината, та да дадат много плод.

Докато слушах баба, дядо весело се усмихваше и се приближаваше към нас. Той държеше в ръцете си детска играчка с която привлече вниманието ни и каза, че това е момчешка мартеница – хелидон (лястовица)! До този момент не бях чувал и не знаех, че е имало такава. Тя се срещала само в нашия край – Пловдив и Асеновград. Дядо я издялал сам и мартувал с нея. Спомените му ни отведоха в онова време, когато се събирали на групи момчета (мартаджии) на около 10-12 години и ходели по домовете. Всички носели хелидони (дървена лястовичка, закрепена върху пръчка, извита като дъга, свързана с „врътка“ – омотан около отвесна пръчка конец, върху която е „кацнала“ лястовичката, ярко оцветена с цветовете на пролетта). Мартаджиите опъвали конеца и я движели в ритъма на песента. Стопаните с радост ги посрещали и дарявали с яйца, както се пее в песента им:

*„Кукла, кукла Нина,
слънце зад планина
радосвет ни поиде
Марта веч ни дойде
по-добре ни найде,*

*Марта ни дойде хубава,
от лани още по-хубава
и вие жени с деца,
турнете в кошница
по две яйца.“*

Момчетата носели и „чекич“ (подобно на дървено чукче), с което напомняли на хората, че е време за полската работа. Обичаят бил много стар, пренесен във Филипопол през XVIII в. от тесалийски преселници. Има сведения, че датира още от античността (VIII – V век пр. Хр.). Подобен се срещал в северните части на Гърция. От Асеновград традицията била пренесена в родопските села Лясково, Яворово и по-късно в Долни Воден, където и до днес се нарича „хелидона“.